

Nový, Lubomír

[Sekot, Aleš. Sociologie náboženství]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1988, vol. 37, iss. G32, pp. 116-117

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111625>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jsou málo známé (část šestá). Dodatky pak rozšiřují informace o intervalech spolehlivosti a testování hypotéz.

Zběžnému čtenáři by mohla uniknout skutečnost jen letmo zmíněná – četné postupy jsou výsledkem vlastního bádání autorů knihy, případně jejich práce v odborných týmech. Jmenovitě je třeba uvést metodu lineárního dekompozičního algoritmu, na jejímž vytvoření má podíl i dr. Loučková.

V oblasti prolínání dvou disciplín dochází vždy k jakémusi měření sil – silnější disciplína proniká do slabší. Recenzovaná kniha bude jistě kladně přijata statistiky pracujícími ve společenských vědách. Větší však bude přínos pro sociology, zvláště tam, kde jejich odbornost nebude slabším partnerem rozsahu a hloubce statistických vědomostí a intenzitě zaujatosti pro obor u autorů knihy.

Analýza kategorizovaných dat v sociologii relativně dosahuje k mezím jedné etapy rozvoje naší sociologie. Vybavuje empirické výzkumy tak bohatým inventářem statistických technik a ilustrací jejich použití, že jeho kvalifikované využívání partnerně uspokojí na dosti dlouhou dobu všechny požadavky. Další oblasti, v nichž bude třeba pokročit, budou ve směru zobecňování, obohacování teoretického sociologického myšlení, difúze teorie do empirie a obou do společenské praxe.

Miroslav Gregor

Aleš Sekot: Sociologie náboženství. Svoboda, Praha 1985, 363 stran.

Sekotova práce, kterou vydalo nakladatelství Svoboda v Sociologické knižnici, zahrnuje po tematické stránce dva aspekty, jež je možno spojovat s pojmem „sociologie náboženství“. Především jde o hledisko oboru vědeckého zkoumání, tj. o problematiku předmětu a metod sociologického výzkumu náboženství, o vznik a vývoj sociologie náboženství (sociologie nemarxistické v konfrontaci s genezí pojetí marxistického a s jeho interpretacemi), a tedy svým způsobem o hledisko „historické“. Těmto otázkám věnuje autor třetinu své práce (1. část). Dvě třetiny monografie se pak zabývají tím, co sociologické studium o náboženství vypovídá, tedy především aspektem „systematickým“; náboženství se zkoumá v jeho rozmanitých společenských vazbách, přičemž se představitelé sociologie náboženství (nemarkistické i marxistické) v textu znovu objevují, tentokrát jako autoři vyslovující se k té či oné konkrétní otázce (např. o náboženských institucích, o sociálních funkcích náboženství, o procesu sekularizace a o perspektivách náboženství).

Bylo by zajisté možné předložit řadu jiných variant toho, jak monografii uspořádat. S přihlédnutím k hlavnímu účelu práce, k jejímu poslání informativnímu („ukázat aktuální problémy sociologie náboženství a přispět k základní orientaci v souhrnu zkoumaných otázek“ – str. 10), lze konstatovat, že autor zvolil jeden z možných přiměřených postupů. Komplexně charakterizuje marxistické pojetí sociologie náboženství, její vazby na filozofické základy a na teorii vědeckého ateismu, dále sféru konkrétních analýz „střední“ úrovně i sféru empirických výzkumů. Zdařile naznačuje vývoj buržoazní sociologie náboženství od Durkheima a Webera přes strukturálně funkcionalistické hledisko až po fenomenologickou sociologii a symbolický interakcionalismus. Mnoho cenných informací najdeme v části systematické, zejména v těch kapitolách, kde se pojednává o vztahu náboženství, magie a pověr, o sociologických aspektech institucionalizace náboženství, o výzkumech religiozity aj.

Lze si ovšem položit i některé otázky, např. proč výklad o marxistické sociologii náboženství jako nedílné součásti vědeckého ateismu není spojen vjedno s vymezením předmětu marxistické sociologie náboženství; proč do kapitoly o vztahu náboženství k jednotlivým oblastem společnosti nebyla zařazena tematika tak důležité společenské oblasti, jakou je sféra „služeb“ (školství, zdravotnictví, sociální péče) anebo kultury (zejména umění). Je-li (právem) věnována speciální kapitola mládeži, pak nevíme, proč se nevěnuje zvláštní pozornost také problematice žen, rodiny, stárnutí a stáří. Chybí též ucelenější rozbor některých klíčových problémů dneška ve

vztahu k velmi diferencovaným rolím náboženství a církví, k jejich spojení s vlivnými politickými stranami, s problematikou konfliktních sociokulturních regionů, s otázkami boje proti jaderné válce.

Pozitivně nutno ocenit, že se autor snaží soustavně konfrontovat nemarxistickou sociologii náboženství s hledisky marxistickými. Nikdo neočekává, že podá ke všemu propracovanou marxistickou odpověď. To není možné. Avšak i při rámcové (někdy až příliš zkratkovité a obecné) konfrontaci bylo by žádoucí zabránit opakování, více akcentovat úlohu marxismu jako teorie aktivní úlohy lidského faktoru a nespojovat překonání náboženství s vizí bezkonfliktní společnosti, s „všeprůstupující totální a důslednou humanizací člověka zbaveného všech životních zátěží“ (str. 314).

Neobeznámenému čtenáři by rovněž prospělo, kdyby autor i po formulační stránce zabránil situacím, kdy se určité sdělení stává nejasným (např. věta, že „behaviorismus redukoval předmět bádání pouze na předpoklad totožnosti jednání vyplývajícího z biogenních prvků osobnosti“ — str. 47), anebo se používá různých nepřesných, případně nadbytečných slovních spojení, jako je např. „definiční vymezení“, „postulovat sociologii“, „primární premisa výzkumu“, „konceptuální teze“, „vědecko-materiálistická marxistická sociologie“ apod.

Navzdory těmto dílčím připomínkám se domníváme, že monografie plní úspěšně své základní poslání, přispívá k tomu, aby jak v kruzích odborných, tak i v širším povědomí zdomácnělo poznání, že existuje speciální obor sociologie náboženství jako důležitý obor odvětvové sociologie i jako zcela legitimní, teoreticky i prakticky potřebná a nezastupitelná komponenta marxistické analýzy náboženství a ateismu, jako nástroj hlubší reflexe tohoto složitého sociálního fenoménu. Pozitivní ocenění zaslouží rovněž bohaté informace o stavu a vývoji sociologického bádání o náboženství i využití řady konkrétních terénních výzkumů o religiozitě v našich zemích.

Lubomír Nový

Zdeněk Pavlík, Jitka Rychtaříková, Alena Šubrtová: *Základy demografie.* Academia, Praha 1986, 732 stran.

Je to pro čtenáře vždy trochu demobilizující, má-li prostudovat silný svazek odborné literatury. Otevře-li učebnici *Základů demografie*, množství číselných tabulek, vzorců, výpočtů a grafů jej utvrdí v představě, že stojí před úkolem nelehkým. Ostatně autoři knihy sami připouštějí, že k plnému pochopení je třeba příručku studovat třikrát, tak jak jsou zvyklí adepti obtížných teoretických oborů přírodních věd.

Ke studiu *Základů demografie* je tedy třeba přistupovat s časovou rezervou a s odvahou. Není-li však čtenář zrovna demograf — profesionál, nemusí si klást za cíl, že poctivě prostuduje všechny strany, všechny odstavce. Právě vzhledem k rozsahu učebnice bude spíš racionální, bude-li mít skromnější ambice a bude se věnovat těm pasážím, které se přímo váží na jeho obor. Také tato recenze předem rezignuje na vyčerpávající posouzení textu. Zaměří se především na kapitoly obsahující těsnou vazbu na obor sociologie.

Navzdory tomu, co bylo řečeno: má-li demografie zůstat demografií, má-li čtenář pochopit, jaké jsou její substanciální přístupy, není možné se vyhnout studiu 3. kapitoly, která pojednává o základních principech demografické analýzy. Zejména jde o vyjadřování demografických událostí v demografické síti neboli v Lexisově diagramu. Podobně platí, že není možné nechat docela stranou základní analytické přístupy a zjištění demografie, uvedené v kapitolách II. oddílu, které pojednávají o složkách demografické reprodukce, především o úmrtnosti, sňatečnosti, porodnosti, rozvodovosti a potratovosti. Do jaké hloubky a šíře by zde sociolog měl jít, závisí na jeho konkrétním odborném zaměření a na stupni pokročilosti ve studiu demografie. Pro studenta bude nejlépe, nechá-li se v tomto ohledu orientovat svým učitelem.